

JUNGBLUTH, Konstanze (2005): *Pragmatik der Demonstrativpronomina in den iberoromanischen Sprachen*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag (Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie 329), 256 +vii pàgines.

Konstanze Jungbluth sosté, en l'estudi exposat en el seu llibre, que les sistematitzacions anteriors dels demostratius, orientades o en les persones o en l'espai, no són capaces de descriure adequadament el sistema ternari dels pronoms demostratius del castellà. Un dels objectius de l'estudi presentat per Jungbluth és, per tant, analitzar des de quin enfocament es pot descriure més adequadament l'ús dels demostratius en la llengua parlada. D'aquest primer objectiu deriva una nova sistematització orientada en les «diades», rellevant, segons l'autora, per la investigació de la dixi en general i com a resultat de la interpretació de les dades empíriques extretes de «contextos naturals». Els parlants, juntament amb els seus interlocutors, constitueixen un acte de parla: la seva posició en l'espai, el fet de mirar-se o no mirar-se i de tenir perspectives distintes o coincidents, resulten en conceptualitzacions diferents de l'espai. La base del seu ús són els espais parcials a què els demostratius fan referència al parlar. Jungbluth se centra en allò que denomina «espai conceptualitzador», que s'ha d'entendre com a aquell espai o entorn en què es troben els interlocutors. A més de l'ús dels demostratius per a la ubicació en l'espai, *espai* es pot estendre també a la ubicació en el temps (espai temporal), l'espai social, l'espai en la parla o en el text. L'autora posa en relleu la descripció de l'ús dels pronoms demostratius en l'*oratio concisa*, el diàleg, i l'ús en l'espai textual, en canvi, només rep un tractament superficial. Això es justifica amb dos arguments: 1) el fet que en el passat els demostratius es van estudiar sobretot en textos literaris i 2) el fet que les llengües que en la llengua parlada ja utilitzen un sistema reduït de només dos demostratius actualitzen els sistemes ternaris precisament en els textos escrits. Jungbluth explicita que no pretén fer una descripció exhaustiva dels usos dels demostratius en l'espai textual i de les tradicions discursives. A diferència dels *usos primaris* –els usos en els *contextos situacionals*–, només estudia els *usos secundaris* d'una manera parcial, mitjançant la literatura científica que se n'ocupa i sobre la base d'uns pocs exem-

ples de corpus de llengua parlada. Com admet l'autora ja en la introducció, els capítols corresponents només s'han d'entendre com a «esborranys d'intents d'investigació en el futur» (p. 3).

La sistematització orientada en les diades és el resultat d'una anàlisi hermenèutica de les gravacions realitzades i transcrits per l'autora. La descripció dels usos la condueix a realitzar dibuixos idealitzats per a plasmar els espais establerts pels parlants. Aquests dibuixos són traduïts a posteriori en taules en les quals els espais són representats pels descriptors *innerhalb* (dins), *außerhalb* (fora) o *hörerseitig* (al/pel costat de l'interlocutor), *sprecherseitig* (al/pel costat del parlant) així com *proximal*, *medial* i *distal*.

El llibre comença amb una introducció (1-9) que provoca una mica d'estranyesa. L'autora sembla voler justificar-se –sensació que s'intensifica al llarg de la lectura del llibre– i convèncer el lector de la importància del que escriu. Remarca la bona acollida del seu enfocament per part dels estudiosos, enumerant congressos i col·loquis en què ha presentat el projecte del seu estudi i, fins i tot, fent menció dels noms dels estudiosos presents en aquestes reunions. Parlant de la *1ère Rencontre Fribourgeoise de la Linguistique sur Corpus Appliquée aux Langues Romanes* a Friburg/Brigsdòvia, l'autora no té escrúpols de dir explícitament que els hispanistes europeus, particularment d'Espanya, i americans que hi eren presents, estaven d'acord amb la interpretació de les seves dades i celebren l'enfocament interactiu enèrgicament (p. 6). Cal remarcar, però, que la publicació a què fa referència en aquest context (posant-hi «Jungbluth in: Pusch/Raible 2002, 307-320» en lloc de «Jungbluth 2002» com seria d'esperar) no és allò que va presentar en el col·loqui del 2000 a Friburg... En l'explicació sobre les raons per les quals s'ocupa dels pronoms demostratius en la llengua parlada a les llengües iberoromàniques, l'autora esmenta que els pronoms demostratius de l'espanyol constitueixen un problema per a la majoria dels parlants no autòctons, perquè a les seves llengües matrials no hi ha les diferenciacions en els usos dels pronoms demostratius que es fan en castellà. Com que la llengua no té a veure necessàriament amb la procedència d'una persona, i menys encara amb la procedència dels seus avantpassats, no té sentit relacionar la capacitat de comprendre la dixi dels pronoms demostratius amb el fet de ser autòcton o allòcton. Sembla, per tant, que amb «parlants no autòctons», l'autora vol dir «parlants no nadius del castellà». Aquesta mena d'ineixactituds és donen més vegades en el llibre, com demostra també la referència a «resultats de l'estudi de camp que van portar a l'augment dels paràmetres considerats fins ara en l'estudi de la dixi» en la pàgina 54, on no se sap si l'autora fa referència al seu propi estudi o a l'estudi de Hanks que també és mencionat en el mateix context. El lector es queda amb l'estranya sensació de no saber ben bé de què s'està parlant.

En el primer capítol (11-44), l'autora s'ocupa sobretot de la terminologia i dels conceptes que tenen importància en el seu estudi –dixi, diades i pronoms demostratius. A més, dóna una visió sobre l'evolució dels pronoms demostratius a partir del llatí i explica les postures tradicionals en la literatura científica pertinent. El capítol és molt informatiu i deixa ben clar algunes de les posicions de l'autora, però com a resultat de la falta de precisió en l'expressió i la sintaxi, a vegades massa complexa, es fa difícil seguir. El model dels pronoms demostratius en context (p. 18) no s'entén sense dificultats, si no és que es consulta els autors en què es basa (Bühler i Coseriu segons Schlieben-Lange 1983).

En el segon capítol (45-126), Jungbluth tracta l'ús dels pronoms demostratius en castellà. Cal remarcar l'intent poc convincent de justificar la tria del lloc on va fer les entrevistes. Justificar la tria de Consuegra, entre altres coses, amb el fet que aquesta petita ciutat entre Toledo i Ciudad Real no es troba directament en la Carretera Nacional –segons el mapa 3 (p. 53) està a cinc quilòmetres de la N-IV– i que, per aquesta raó, les influències d'altres varietats podrien desestimar-se. És com si l'autora hagués oblidat l'existència de la televisió, de la ràdio, de la premsa i últimament dels nous mitjans de comunicació, del servei militar i, fins i tot, de l'existència de cotxes i del transport públic que fa molt de temps van connectar els llocs més llunyans i aïllats amb la resta del país.

A més de l'anàlisi del castellà, l'autora es proposa comparar l'ús dels pronoms demostratius en diferents llengües iberoromàniques, que és també el que surt al títol del llibre, si bé cal remarcar que no es considera el gallec ni tampoc l'asturià, el mirandès o l'aragonès, ni les varietats extrapeninsulars o extraeuropees del castellà ni el portuguès europeu i africà; a més, l'autora diu, explícita-

ment, que la descripció de les tres llengües és «d'alguna manera desequilibrada» (p. 140). Potser hauria estat millor, i més sincer, no parlar d'una manera tan absoluta de «les llengües iberoromàniques» en el títol, sinó de varietats de tres llengües iberoromàniques.

En el tercer capítol (127-148), l'autora s'ocupa del català, i tracta molt breument les varietats de Barcelona, Tarragona i València. L'autora explicita ja en la introducció que l'estudi es va estendre al català i al portuguès brasiler perquè l'ús dels pronoms demostratius del castellà divergeix considerablement del d'aquestes llengües, ja que presenten una clara tendència a l'ús de sistemes binaris, divergents entre ells. Segons l'autora, el català, amb dos sistemes binaris (*aquest-aquell* a l'àrea de Barcelona i *aqueix-aquell* a l'àrea de Tarragona) i un sistema ternari (*est-aqueix-aquell* a València), «que s'acosta al sistema castellà», reuneix diferents sistemes en un espai geogràfic relativament reduït. Com que la proximitat del castellà afavoreix l'ús d'un sistema ternari, creu que és justificat considerar el català en l'estudi. Certament, l'ús dels pronoms en català tampoc no es tracta de forma exhaustiva: Jungbluth diu explícitament que, com a resultat de la falta de dades, la descripció dels usos dels pronoms demostratius en català és la menys desenvolupada a l'obra aquí ressenyada i que «sembla un esborrany d'investigació» (p. 4). Per la manca de material que presenta de «dades contextualitzades» i la falta de corpus, a part del corpus del català de Barcelona, la descripció de la situació en català es basa només en la bibliografia científica al respecte. Per això, la comparació entre les tres llengües ha de ser vista, igual que l'anàlisi del català i dels usos secundaris en castellà, com un esborrany del que es podria fer. Cal remarcar que l'ús d'*aqueix* es dona, segons l'autora, en la comunicació epistolar, però només es basa en les *recomanacions* de les gramàtiques de Badia (1962) i Jané (1986) i no en l'anàlisi de cartes, com si aquestes representessin el que realment es fa en la comunicació epistolar, que, com és ben sabut, va perdre ús i normalitat per la persecució del català i havia de ser regulada per les mesures preses amb la normalització després de la mort de Franco.

El quart capítol (149-199) està dedicat a la variació entre usos orals i escrits en el portuguès brasiler, i enfoca també els adverbis demostratius del portuguès (*aquí, cá, aí, ali i lá*).

En els tres capítols dedicats a les tres llengües romàniques estudiades per l'autora, es troben les conclusions d'aquesta sobre els usos dels diferents pronoms demostratius per tal d'aconseguir una ubicació en els diferents «espais» determinats per ella. Lamentablement, molts dels no massa nombrosos exemples no s'analitzen exhaustivament, o almenys no se n'expliquen a fons les anàlisis, cosa que fa difícil de comprendre o seguir algunes de les conclusions de l'autora. La falta de contextos impossibilita fins i tot comprendre o «veure» les suposades connotacions que hi veu o defensa l'autora. Així, l'asseveració de Jungbluth que entre amics i familiars *este* no té cap significat pejoratiu només és recolzat per un únic exemple no contextualitzat. Les possibles connotacions, a més, segurament depenen del so, de l'entonació, de la prosòdia, que poden variar depenent de la situació. Una altra qüestió fonamental seria en quins contextos s'usen els demostratius en lloc de pronoms personals. Caldria, potser, donar més importància als judicis lingüístics dels mateixos parlants. L'autora no aprofita els comentaris metalingüístics –o almenys no s'hi dedica massa– que hi havia durant les entrevistes. Així, en el cas de «Esta tiene que ir al hospital», en què el parlant fa referència a la seva dona, que es troba al seu costat, l'autora menciona un debat entre la neboda, també present, i l'home sobre si és despectiu o no l'ús d'*esta*. La neboda hi veu una marca despectiva, mentre que el parlant compara *esta*, que veu com a no despectiu, amb *esa*, que sí que li ho sembla. Aquest fet, però, no impedeix que l'autora jutgi, categòricament, que l'ús d'*esta* per fer referència al cònjuge no té connotacions negatives. El comentari de la neboda no li suscita un aprofundiment en les possibles connotacions de la paraula, ni en el fet que l'ensenyament hi pugui jugar un paper.

En el capítol 5 (201-215), Jungbluth conclou breument fent, més que una comparació, un resum dels resultats dels capítols anteriors i es pronuncia a favor de l'aplicació del seu enfocament a altres llengües romàniques i no romàniques.

El llibre conclou amb un annex sobre el qüestionari usat per l'autora per recollir dades sobre l'ús dels pronoms demostratius (217-222), la bibliografia (223-247), un llistat dels corpus usats o mencionats (248), un índex dels mapes, gràfics i taules i, finalment, un índex onomàstic i temàtic (253-256).

La bibliografia és incompleta i té moltes incorreccions; falta, per exemple, Lüdtke (2002), que es menciona en p. 7; és *Edvard Beneš* i no pas «Benes» (p. 224), *Elizabeth Closs Traugott* i no pas «Closs Traugott» (p. 227), *Philologie im Netz* i no pas «Philologie am Netz» etc. No tots els corpus que es registren en el llistat de corpus són accessibles seguint les dades que dona l'autora: en el cas del Corpus Oral de Conversa Colloquial, l'autora no indica cap referència exacta, adreça web, etc., sinó que menciona, només, un article a la *Zeitschrift für Katalanistik*, 13 i un exemplari repartit en una comunicació de Núria Alturo, Emili Boix i Maria Pilar Perea en la *lère Rencontre Fribourgeoise de la Linguistique sur Corpus Appliquée aux Langues Romanes* a Friburg/Brisgòvia l'any 2000. El text està ple de frases quilomètriques, d'errors de mecanografia, ortogràfics, tipogràfics i gramaticals. No només en les llengües tractades –per exemple «harias» en castellà (p. 228), «portugûes» en portuguès (p. 234) i «Centre de Estudis Catalans» en català (p. 141)– hi ha errors per tot arreu, també en alemany –«UAM.Korpus» (p. 116), «von 1.000.000 Wörter» (p. 196), etc. L'autora usa anglicismes totalment innecessaris com ara «social power» (p. 32) com si no hi hagués traducció possible a l'alemany.

És una llàstima que un llibre amb un tema i un enfocament tan interessants i amb tantes possibilitats de desenvolupament tingui tantes mancances, moltes de les quals s'haurien pogut evitar amb una lectura atenta i més crítica.

REFERÈNCIES

- SCHLIEBEN-LANGE, Brigitte (1983): *Traditionen des Sprechens*. Stuttgart: Kohlhammer.
 BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1962): *Gramática Catalana*. 2 vols. Madrid: Gredos.
 JANÉ, Albert (1986): *Gramàtica essencial de la llengua catalana*. Barcelona: Barcanova.